

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle – Tukea kasvulle ja työllisyydelle – Euroopan korkeakoulujärjestelmien nykyaikaistamissuunnitelma”

COM(2011) 567 final

(2012/C 181/25)

Esittelijä: **Joost VAN IERSEL**

Toinen esittelijä: **Juraj STERN**

Euroopan komissio päätti 20. syyskuuta 2011 Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 304 artiklan nojalla pyytää Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon aiheesta

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle – Tukea kasvulle ja työllisyydelle – Euroopan korkeakoulujärjestelmien nykyaikaistamissuunnitelma

COM(2011) 567 final.

Asian valmistelusta vastannut ”työllisyys, sosiaaliasiat, kansalaisuus” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 29. helmikuuta 2012.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 28.–29. maaliskuuta 2012 pitämässään 479. täysistunnossa (maaliskuun 28. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 100 ääntä puolesta ja 1 vastaan 8:n pidättyessä äänestämästä.

1. Päätelmät

1.1 Hyvin suunniteltu korkeakoulutus on ratkaisevan tärkeä tekijä Euroopan taloudellisen ja henkisen tulevaisuuden kannalta, sillä se vahvistaa sosiaalisten ja taloudellisten saavutusten edellytyksiä, rikastuttaa tulevien sukupolvien elin- ja työoloja ja on välttämätön eurooppalaisen yhteiskunnan tulevien arvojen muokkaamisessa.

1.2 ETSK yhtyy suurelta osin komission analyysiin sekä komission ja neuvoston⁽¹⁾ ehdotuksiin ja suosituksiin, jotka on tarkoitus panna täytäntöön tulevina vuosina ja joista monet on mainittu myös ETSK:n vuonna 2009 antamassa lausunnossa ”Euroopan yliopistot”⁽²⁾. ETSK korostaa, että EU:n suunnitelmaa on vielä täydennettävä, ja odottaa neuvostolta kunnianhimoisempaa otetta.

1.3 Vaikka tilanne tiedostetaan yhä paremmin ja siitä ollaan yhä yleisemmin yhtä mieltä, paljon on vielä tehtävänä. Paperille kirjattujen parannusten toteuttaminen sujuu usein vastahankaisesti. Erilaiset etunäkökohdat, (pehmeä) protektionismi ja korkeakoulukentän edelleen havaittavissa oleva hajanaisuus ja pirstaleisuus – Bolognan prosessista huolimatta – estävät nopeat mukautukset. Kyse ei ole teknisestä ongelmasta, sillä mukautukset edellyttävät usein olemassa olevien rakenteiden muuttamista sekä vastuualueiden, menetelmien, ohjelmien ja kohteiden määrittelyä uudelleen. Näihin osatekijöihin on kiinnitettävä nykyaikaistamisprosessissa jatkuvasti, tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin huomiota.

1.4 Korkeakoulutuksen eriytyminen opetusta ja tutkimusta yhdistäviin perinteisiin yliopistoihin sekä muihin korkea-asteen oppilaitoksiin, kuten ammattikorkeakouluihin, etupäässä alueellisiin tavoitteisiin keskittyviin – myös rajatylittäviin – oppilaitoksiin ja rajallisemman määrän kursseja tarjoaviin oppilaitoksiin, on toki suotavaa. Yleisesti ottaen tarvitaan viisasta erikoistumista ja erilaisia profiileja. ETSK korostaa erilaisten ja joustavien opintoväylien synergian tärkeyttä kaikilla koulutustasoilla.

1.5 Eurooppa 2020 -strategia tulisi toteuttaa kokonaisuudessaan, niin sisällöllisesti kuin rakenteellisesti. Komission, neuvoston, jäsenvaltioiden ja korkeakoulujärjestelmien tulisi jakaa vastuuta ja koordinoita toimintaansa tehokkaasti. Eurooppa 2020 edellyttää yhteyksien luomista korkeakoulujärjestelmän ja lippulaivahankkeiden, kuten Innovaatiunionin, Teollisuuspolitiikan, Uuden osaamisen ja työllisyyden ohjelman ja Nuoret liikkeellä -hankkeen välille. Korkeakoulujärjestelmien ja -politiikan tulisi sisältää ohjausjakson maakohtaisiin suosituksiin.

1.6 Oppilaitosten itsehallinto⁽³⁾, vastuullisuus ja avoimuus ovat keskeisiä sen kannalta, että ne täyttävät tehtävänsä ja antavat parempaa vastinetta rahalle. Ne ovat ratkaisevia tekijöitä myös, jotta korkeakoulutus nousee keskeiseen asemaan työpaikkojen luomisen, työllistettävyyden ja innovoinnin yhteydessä. (Kansallisissa) toimintaohjelmissa olisi varmistettava johdon ammattimaistuminen, opinto-ohjelmien ajantasaisuus, täydennyskoulutus, opetuksen ja tutkimuksen laadunvarmistus, erikoistuminen sekä kansainvälinen vetovoima. Erityistä huomiota on kiinnitettävä yrittäjähenkisiin yliopistoihin.

⁽¹⁾ Neuvoston päätelmät korkeakoulutuksen nykyaikaistamisesta, annettu 28.–29. marraskuuta 2011.

⁽²⁾ EUVL C 128, 18.5.2010, s. 48–55.

⁽³⁾ Ks. Euroopan yliopistoliiton uusin analyysi *University Autonomy in Europe II - the Scoreboard* (yliopistojen itsehallinto Euroopassa II – tulostaulu). Koko maailma on vielä voitettavana.

1.7 Rahoitus on elinehto. On huolestuttavaa ja Eurooppa 2020 -strategian ja Euroopan maailmanlaajuisen aseman kannalta haitallista, ettei korkeakoulutukseen osoiteta riittävästi rahoitusta ja että budjettirajoitukset kiristävät julkista rahoitusta entisestään. Korkeakoulutukselle olisi varmistettava riittävä rahoitus mistä tahansa lähteestä. Hyvistä käytänteistä olisi levitettävä tietoa.

1.8 Opiskelijoiden määrä kasvaa edelleen nopeasti. Sukupuolten tasa-arvoiset mahdollisuudet on taattava kaikilla aloilla ja kaikilla tasoilla. Talouden ja koko yhteiskunnan dynamiikka edellyttää opintoihin pääsyn esteettömyyttä ja opetuksen tyydyttävää laatua. Jos otetaan käyttöön (tai nostetaan) kansallisia opintomaksuja, niiden vastapainoksi on tarjottava apurahoja ja lainoja sekä takeet opinto-oikeudesta.

1.9 Tekniikan opiskelijoita, osaavia työntekijöitä ja tutkijoita tarvitaan lisää, joten tekninen koulutus on esiteltävä nykyistä houkuttelevampana vaihtoehtona. Työmarkkinaosapuolten panoksen ja työmarkkina-asiantuntemuksen on oltava hyvin jäseneltyä. Kaikenkokoisilla yrityksillä tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa merkittävästi opinto-ohjelmiin, koulutukseen ja yrittäjähenkisyiden edistämiseen.

1.10 Yliopistojen ja yritysten tulisi yhdessä laatia strategisia innovaatio-ohjelmia säilyttäen kuitenkin keskinäisen riippumattomuutensa ja omat vastuualansa. Korkeakoulutuksen ja yritysten välinen vuorovaikutus on yleensä hyvin antoisaa tutkimukselle, osaamisen siirrolle, siirrettävissä olevien taitojen kehittymiselle sekä ideoiden syntymiselle. Hyvistä käytänteistä olisi levitettävä tietoa.

1.11 Luokittelu- ja laadunarviointijärjestelmän tarvetta tuskin voi yliarvioida, sillä se antaa vastinetta rahalle ja mahdollistaa kansainvälisen liikkuvuuden. ETSK suhtautuu myönteisesti huolellisesti suunnitellun U-Multirank-välineen käyttöönottoon. Sen avulla tehdyn kartoituksen lisäksi on parannettava myös muita opiskelijoiden ja tutkijoiden liikkuvuuden ja kansainvälistymisen edellytyksiä.

1.12 Korkeakoulujärjestelmien lähentäminen parantaa edellytyksiä opiskelijoiden ja tutkijoiden rajatylittävälle liikkuvuudelle, joka on hyödyllistä niin yksilösuoritusten kuin Euroopan työmarkkinoiden ja Euroopan yhdentymisen kannalta. Erasmus-ohjelmaan tulisi sisällyttää liikkuvuuslukukautta koskeva kokeiluhanke.

1.13 ETSK antaa vahvan tuen nykyaikaistamissuunnitelman kytkemiselle Horisontti 2020- ja Yhteinen Erasmus -ohjelmiin sekä rakennerahastoihin.

2. Johdanto

2.1 Kaikentasoinen koulutus on erittäin tärkeää. Korkeakoulutusta on Euroopassa kehitetty kansallisella tasolla toissijaisuusperiaatteen vuoksi. Lissabonin sopimuksessa mainitaan ainoastaan ammatillinen koulutus ja uudelleen koulutus EU:n toimenpiteiden kohteina. ⁽⁴⁾

⁽⁴⁾ Osasto XII, Koulutus, ammatillinen koulutus, nuoriso ja urheilu, 165 ja 166 artikla.

2.2 Vuonna 1999 pidetyssä Bolognan konferenssissa tehtiin ratkaiseva läpimurto, joka johti Euroopan laajuisen kandidaatin, maisterin ja tohtorin tutkintojärjestelmään. Bolognan sopimus on auttanut lähentämään Euroopan korkeakoulujärjestelmiä.

2.3 EU on samanaikaisesti käynnistänyt suosittuja kansainvälisiä opiskelija- ja tutkijaohjelmia (Erasmus, Erasmus Mundus, Marie Curie -toimet jne.). Rajatylittäviä tutkimushankkeita on tuettu järjestelmällisesti kaikissa puiteohjelmissa.

2.4 Yliopistoissa ja yliopistojen välillä tehdään jatkuvasti uudistuksia ja alhaalta ylöspäin suuntautuvia aloitteita. Yksi tällainen aloite on samansuuntaisten yliopistojen ryhmittäminen: ryhmiä ovat esimerkiksi Euroopan tutkimusyliopistojen liitto ja Coimbra-ryhmä. Ne suosivat erikoistumista johonkin haaraan, kuten tutkimukseen tai yhteiskuntatieteisiin.

2.5 ETSK totesi vuonna 2009, että ”nykyinen epäasianmukainen korkeakoulujärjestelmä ei mahdollista korkeakoulujen valtavan potentiaalin riittävää kehittämistä”. ⁽⁵⁾ Komissio esittää samansuuntaisen näkemyksen nykyaikaistamissuunnitelmaansa. ⁽⁶⁾ Neuvosto katsoo, että koulutuksen ja tutkimuksen laatu on keskeistä nykyaikaistamisessa ja että koulutuksen, tutkimuksen ja innovoinnin muodostaman osaamiskolmion vahvistaminen on keskeinen edellytys työpaikoille ja kasvulle. ⁽⁷⁾

2.6 Korkeakoulutuksen ajantasaistaminen on toteutettava hyvin monimuotoisessa ympäristössä, jossa valtioiden ja alueiden sosioekonomiset tilanteet vaihtelevat. Perinteisillä yliopistoilla ja muunlaisilla oppilaitoksilla on omat erilliset tehtävänsä. Perinteisen yliopiston käsite kattaa opetuksen lisäksi myös tutkimuksen.

2.7 Korkeakoulutuksen laadun parantamiseen tähtäävät päätäväiset toimet ovat oleellisen tärkeitä yhteiskunnan ja talouden kestävän elpymisen varmistamiseksi.

2.8 Tiedonannon liitteenä julkaistussa työasiakirjassa ⁽⁸⁾ tarkastellaan useita toivottavia uudistuksia ja tehdään yhteenveto jäsenvaltioiden nykyaikaistamistoimenpiteiden edistymisestä. Useissa tärkeissä asioissa on kuitenkin vielä huomattavia eroja:

— taloudellinen tuottavuus eri maissa – korkeakoulutuksen tuottavuuden taso ja kokonaistuotanto henkeä kohden

— tutkinnot työllistettävyyden näkökulmasta

⁽⁵⁾ EUVL C 128, 18.5.2010, s. 48–55, kohta 1.1.

⁽⁶⁾ COM(2011) 567 final, s. 2.

⁽⁷⁾ Neuvoston päätelmät korkeakoulutuksen nykyaikaistamisesta, 28.–29. marraskuuta 2011.

⁽⁸⁾ SEC(2011) 1063 final, s. 48.

- poikkeamat sovitusta 40 prosentin korkea-asteen tutkintojen suorittamistasosta EU:ssa, vaikka osallistuminen korkeakoulutukseen yleistyikin nopeasti kaikkialla Euroopassa
- erot investoinneissa korkeakoulutukseen, rahoituksessa sekä julkisesti ja yksityisesti rahoitettavan korkeakoulutuksen kehittämisessä
- erot taloudellisessa ja institutionaalisessa itsehallinnossa ja vastuullisuudessa laajasta ja kauaskantoisesta korkeakoulutuksen hallinnointiuudistuksesta huolimatta.

2.9 Komissio käsittelee kokonaistarkastelussaan myös tapahtuneita muutoksia, joita ovat osaamiskolmion kehittyminen koko Euroopassa, läheisemmät suhteet yliopistojen ja elinkeinoelämän välillä, panostaminen osaamisintensiivisiin huipputasoon toimintoihin, kuten t&k:hon, markkinointiin ja myyntiin, arvoketjun hallinnointiin ja rahoituspalveluihin, palveluihin yleensä ja tvt:hen, tiettyjen yhteiskuntaryhmien aliedustus, sukupuolijakauman muuttuminen – naisia on yli puolet tohtoritasoa alempien tasojen opiskelijoista koko Euroopassa, joskin tohtoritasolla on havaittavissa päinvastainen suuntaus – ja merkittävä rajatylittävä koulutusalan liikkuvuus Euroopassa ja koko maailmassa.

2.10 ETSK kannattaa maakohtaisten raporttien, analyysien ja suosituksien syventämistä samalla kun sovelletaan systemaattista maakohtaista menetelmää Bolognan prosessin edistymistä koskevien kertomusten tapaan ja otetaan huomioon OECD:n yksityiskohtaiset tutkimukset korkeakoulutuksesta ja laadun mittamisesta. Maakohtaisista lähestymistavoista saadaan hyviä käytänteitä.

2.11 ETSK panee merkille, että eräät tärkeät aiheet on sivuutettu pääosin yleisluonteisissa analyysissä. Niitä ovat valtakunnallisen ja alueellisen politiikan vaikuttaminen korkeakoulutukseen, osallistumisen lisäämistä ja laadun parantamista koskevan tarpeen konkretisointimistapa jäsenvaltioissa, viranomaisten suhtautuminen professoreja, opettajia, tutkijoita ja opiskelijoita koskeviin erityisvaatimuksiin, eri korkeakoulutusasteiden väliset keskinäiset suhteet jäsenvaltioissa, yhteisen opetus- ja tutkimusohjan kehittäminen yliopistoissa sekä luotettavat tilastot.

2.12 Komissio ja neuvosto korostavat voimakkaasti korkeakoulutuksen ja talouden välistä suhdetta. Ne eivät mainitse erikseen lääketieteellistä, yhteiskuntatieteellistä eivätkä humanististen tieteiden koulutusta. Se on ymmärrettävää, jos ajatellaan tarvetta keskittää toimintaa erityisesti kriisi-aikana. Toisaalta koulutuksen tavoitteena on aina saavuttaa optimaalinen suhde koulutuksen ja työn välillä, ja siksi olisi erittäin suotavaa keskustella myös niiden oppiaineiden nykyaikaistamisesta, jotka ovat tärkeitä mutta eivät liity läheisesti talouteen.

2.13 Teollisuuden ja lääketieteellisen koulutuksen välinen yhteistyö on tarpeen, sillä uusien kustannustehokkaiden diagnoosijä hoitotekniikoiden käyttö edellyttää kallista, pääomaintensivistä käytännön koulutusta, korkealaatuaista opetusta ja elinikäistä oppimista. Näin voidaan alentaa kuolleisuus- ja invaliditeettitasoja.

3. Eurooppa 2020 -strategia ja korkeakoulutus

3.1 ETSK nimesi vuonna 2009 Lissabonin strategian ja Euroopan korkeakoulutuksen uudenaikaistamisprosessin potentiaalisesti merkittäviksi vetureiksi. Komissio näkee samassa hengessä ja oikeutetusti sidoksen yliopistojen ja Eurooppa 2020 -strategian päämäärien ja tavoitteiden välillä.

3.2 Yksi Eurooppa 2020 -strategian ratkaisevista uutuuksista koskee "hallinnointia": aiempaa tiiviimpää koordinoitua komissiossa ja jäsenvaltioiden ja EU:n välillä myös sellaisissa asioissa, joita käsitellään perussopimuksissa vain osittain tai ei lainkaan.

3.3 Lippulaivahankkeet, erityisesti Teollisuuspolitiikka, Innovaatiounioni, Uuden osaamisen ja työllisyyden ohjelma ja Nuoret liikkeellä ovat korkeakoulutukselle erittäin tärkeitä.

3.4 Tarvittavia yliopistouudistuksia tulisi tukea kasvattamalla komission seurantaroolia ja esittämällä maakohtaisia suosituksia ohjausjaksossa.

3.5 Korkeakoulutuksen nykyaikaistamissuunnitelman tulee kuulua kokonaan Eurooppa 2020 -strategian piiriin. ETSK kannattaa koulutuksen keskeistä roolia Eurooppa 2020:ssa ja viittausta siihen komission strategisessa suunnitelmassa.

3.6 ETSK katsoo, että Eurooppa 2020 -strategian ja korkeakoulutuksen yhteys voidaan kiteyttää seuraavasti:

- Eurooppa 2020 -strategiassa korkeakoulutus on yhteydessä innovointiin, teollisuuspolitiikkaan ja liikkuvuuteen.
- Se luo täydentävän pohjan ajatustenvaihdolle ja yhteistyölle komission ja jäsenvaltioiden välillä, yksittäisten jäsenvaltioiden välillä ja oppilaitosten kesken.
- Se sysää liikkeelle uusia nykyaikaistamishankkeita kansallisella tasolla.
- Korkeakoulutuksen kehittämistä on käsiteltävä vuotuisen ohjausjaksoson maakohtaisissa suosituksissa.
- Eurooppa 2020 luo uusia yhteistyöfoorumeja ja lisää hedelmällisiä rajatylittäviä verkkoja.
- Sidos teollisuuspolitiikkaan ja innovointiin edellyttää tiiviimpiä keskusteluyhteyksiä yksityissektoriin. Pk-yritysten ja mikroyritysten kuulemiselle annetaan edelleen liian vähän arvoa. ETSK vaatii, että korkeakoulut, hallitukset ja komissio sitoutuvat aidosti hyödyntämään yritysten saamaa käytännön kokemusta opinto-ohjelmia suunniteltaessa.

3.7 Komissio erottaa toisistaan jäsenvaltioille (ja oppilaitoksille) kuuluvat keskeiset tavoitteet ja erityiset EU:n toimet. ETSK:n mielestä olisi parempi puhua jäsenvaltioiden ja komission yhteisistä vastuualueista Eurooppa 2020 -strategiassa.

4. Jäsenvaltioille, neuvostolle ja korkeakouluille kuuluvat asiat

4.1 Jäsenvaltioiden keskeisten tavoitteiden määrittelyn tulisi johtaa kohdennettuihin toimiin. Tarvitaan lisävauhtia. Neuvoston tulisi määrittellä painopistealat komission ehdotuksesta, ja komission tulisi seurata täytäntöönpanoa kansallisella tasolla.

4.2 Erityisesti toivotaan, että kehitettäisiin ”joustavampia hallinto- ja rahoitusjärjestelmiä, joissa oppilaitosten aiempaa suurempi autonomia ja vastuullisuus kaikkia sidosryhmiä kohtaan ovat tasapainossa”, jolloin pystytään erikoistumaan, varmistamaan koulutuksen ja tutkimuksen tuloksellisuus ja monipuolistamaan.⁽⁹⁾

4.3 Kuten ETSK totesi vuonna 2009, tarkoituksenmukaisella toimintakehyksellä ja autonomialla on ratkaiseva asema.⁽¹⁰⁾ Vaikka organisointi eli myös autonomia ja rahoitus ovat jäsenvaltioiden keskeisiä vastuualueita, ETSK katsoo, että näistä asioista olisi käytävä keskustelua jäsenvaltioiden kesken ja neuvostossa, sillä ne vaikuttavat merkittävästi opettajien ja opiskelijoiden asemaan.

4.4 ETSK on samaa mieltä nykyaikaistamissuunnitelman kohdan 2.5 tekstikehyksessä esitetyistä keskeisistä poliittisista tavoitteista. Tavoitteet edellyttävät paljon muutakin kuin vain teknisiä mukautuksia. Ne liittyvät läheisesti kansalliseen politiikkaan. Ne olisivat kohdistettava ennen kaikkea jäsenvaltioiden hallituksille eikä korkeakouluille. Poliittinen määrätietoisuus, lainsäädäntö ja sääntely, joista keskustellaan kaikkien sidosryhmien kanssa, ovat tässä olennaisia.

4.5 Hallituksia ja oppilaitoksia tulisi myös kannustaa tekemään kansainvälisiä vertailuja suuremman autonomian eduista.

4.6 Yleisenä käytäntönä on ollut ”massojen” houkuttelemisen korkeakoulutukseen.⁽¹¹⁾ Tavoitteeksi tulisi nyt päinvastoin asettaa korkeakoulutuksesta parhaillaan käytävän keskustelun mukaisesti viisas erikoistuminen, strategisten vaihtoehtojen monipuolistaminen ja osaamiskeskusten luominen. Jäsenvaltioiden hyvistä kokemuksista voidaan ottaa mallia.

4.7 ETSK myöntää, että tällaiset tavoitteet saattavat johtaa suuriin muutoksiin jäsenvaltioiden koulutusperiaatteissa. Asiasta on keskusteltava neuvostossa, jossa on myös määriteltävä etenemissuunnitelmat ja aikataulut.

4.8 Koulutuksen nykyaikaistamisen ja talouden välinen sidon on tämänhetkessä kriisitilanteessa ilmeinen. Prosessin tulisi kuitenkin olla laajempi. ETSK muistuttaa myös ammattimais- tamista, opinto-ohjelmia, tutkintoja ja liikkuvuutta koskevien

ajantasaisten standardien tarpeesta yhteiskuntatieteissä ja humanistisissa tieteissä, jotka ovat tärkeitä Euroopan henkisen elämän, arvojen ja identiteetin kannalta. Hyvin toteutetut lääketieteelliset, yhteiskuntatieteelliset ja humanististen tieteiden koulutusohjelmat tukevat myös taloutta.

4.9 ETSK kannattaa korkeakoulutuksen ja yritysmaailman välisen suhteiden tiivistämistä. Komitea yhtyy näkemykseen, jonka mukaan läheiset, toimivat suhteet opetuksen, tutkimuksen ja yritys-elämän välillä sekä siirtyminen avoimeen innovointiympäristöön ovat osaamiskolmion kannalta ratkaisevia seikkoja.

4.10 ETSK hyväksyykin, että talouteen suoraan tai epäsuorasti liittyvät oppilaitokset solmivat kumppanuuksia erilaisten yritysten kanssa ”korkeakoulujen keskeisenä toimintana”⁽¹²⁾. Huomiota tulisi kiinnittää opiskelijoiden yrittäjätaitoihin, luovuuteen ja innovatiivisuuteen sekä vuorovaikutteisiin oppimisympäristöihin ja osaamisen siirron perusrakenteisiin. ”Yrittäjähenkiseen yliopistoon” tulisi suhtautua avoimesti.

4.11 Opiskelijoiden tulee voida siirtyä helposti erilaisesta oppilaitoksesta toiseen: tarvitaan esimerkiksi joustavia väyliä korkeasteen ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluun pätevyystason nostamista varten.⁽¹³⁾ Tällaiset mahdollisuudet ovat erittäin hyödyllisiä myös elinikäisessä oppimisessä.

4.12 Erityistä huomiota on kiinnitettävä aluekehitykseen. Korkeakoulutuksen, työmarkkinoiden, tutkimuksen, innovoinnin ja yritysten välinen sidon on monilla alueilla, erityisesti suurkaupungeissa, ratkaisevan tärkeä. Näillä alueilla kehitetään yhä enemmän monikansallisia ja jopa maailmanlaajuisia erikoistumissaloja. Korkeakoulutuksen järjestelmällinen mukanaolo on usein tärkeä voima paikallis- ja aluetason kehityksessä ja parantaa talouden muutoksensietokykyä. Kansallisia viranomaisia on kannustettava tukemaan tällaisia alueellisia prosesseja.⁽¹⁴⁾

4.13 ETSK korostaa rajatylittävän alueellisen yhteistyön merkitystä korkeakoulutuksessa. EAYY:t voivat tukea tässä naapurialueita sekä alueita, joilla on samankaltainen taloudellinen rakenne.⁽¹⁵⁾

4.14 Rahoitus on elintärkeää. Kriisi vaikuttaa myös korkeakoulutuksen julkiseen rahoitukseen. Uhkana on, että korkeakoulutuksen rahoitus jää rakenteellisesti riittämättömäksi. Korkeakoulutukseen käytetään yhteensä 1,2 prosenttia BKT:sta, kun osuus on Yhdysvalloissa 2,9 prosenttia ja Japanissa 1,5 prosenttia. Yksityisen rahoituksen osuus on lisäksi hyvin alhainen Yhdysvaltoihin ja Japaniin verrattuna. Samanaikaisesti BRIC-maat

⁽⁹⁾ COM(2011) 567 final, s. 9, EUVL C 128, 18.5.2010, s. 48–55) kohta 1.4.

⁽¹⁰⁾ EUVL C 128, 18.5.2010, s. 48–55, kohdat 1.4, 3.5.1 ja 3.5.2.

⁽¹¹⁾ Korkeakouluopiskelijoiden määrä EU:ssa kasvoi vuosien 2000 ja 2009 välillä 22,3 prosenttia yli 19,4 miljoonaan (Euroopan komission työasiakirja *Recent developments in European high education systems*, SEC(2011) 1063 final, s. 16). Tämä ei kuitenkaan ole tae tutkintojen laadusta.

⁽¹²⁾ COM(2011) 567 final, s. 8. Ks. myös 28.–29. marraskuuta 2011 annetut neuvoston päätelmät, joissa korostetaan kumppanuutta ja yhteistyötä yritysten sekä muiden yksityisten ja julkisten toimijoiden kanssa.

⁽¹³⁾ EUVL C 68, 6.3.2012, s. 1 jossa myös kehoitetaan komissiota kytkeämään Bolognan ja Kööpenhaminan prosessit toisiinsa yhtenäistetyn lähestymistavan avulla, ja EUVL C 68, 6.3.2012, s. 11.

⁽¹⁴⁾ EUVL C 376, 22.12.2011, s. 7.

⁽¹⁵⁾ Sama kuin edellä, kohdat 5.7 ja 5.8.

edistyvät suurin harppauksin. ETSK panee merkille, että EU:n aiempaa tavoitetta, jonka mukaan 2 prosenttia BKT:sta ohjataan korkeakoulutukseen, ei ole otettu Eurooppa 2020 -strategiaan.

4.15 Eurooppa 2020 -strategiaa olisi tuettava myöntämällä tarvittava rahoitus ja asettamalla tavoitteeksi muun muassa tutkintojen korkea laatu, johdon ammattimaistaminen ja vastineen saaminen rahalle.

4.16 Rahoituksessa on suuria eroja jäsenvaltioiden kesken. Toiset selviytyvät selvästi paremmin kuin toiset. Korkeakoulutuksen tulosten ja työllisyyden välinen yhteys velvoittaa pitämään rahoituksen riittävänä käyttämällä monipuolisempia rahoituslähteitä. Yksi mahdollisuus on käyttää julkisia varoja yksityisten ja julkisten investointien hankkimiseen (osarahoitus).

4.17 Hyvin toimivat suhteet laadukkaiden oppilaitosten ja elinkeinoelämän välillä voivat varmasti auttaa loiventamaan vähennyssuuntausta. Korkeakoulutuksen tulisi hyötyä yritysten innovaatioprosesseista. Yritys- tai yksityinen rahoitus ei kuitenkaan saa missään tapauksessa synnyttää tilannetta, jossa rahoitajatahot voivat perusteettomasti vaikuttaa opinto-ohjelmiin tai perustutkimukseen.

4.18 Yliopistojen ja yritysten tulisi yhdessä laatia strategisia innovaatio-ohjelmia säilyttäen kuitenkin keskinäisen riippumattomuutensa ja omat vastuualansa. Yliopistojen ja yritysten vuorovaikutusta voidaan tehostaa osaamisyhteensäilyttämien avulla. Eurooppalainen innovaatiofoorum, jossa otetaan huomioon myös EU:n nimeämät keskeiset kehitystä vauhdittavat teknologiat, voi olla erittäin hyödyllinen.

4.19 Korkeakoulutuksen ja yritysten välinen vuorovaikutus ja vaihto on yleensä hyvin antoisaa tutkimukselle, osaamisen siirrolle, siirrettävissä olevien taitojen kehittymiselle sekä ideoiden syntymiselle. Hyvistä käytänteistä olisi levitettävä tietoa.

4.20 Nykyaikaistamissuunnitelmassa ei oteta kantaa opintomaksuihin, sillä ne ovat yksinomaan jäsenvaltioiden vastuulla. Euroopassa on käytössä erilaisia järjestelmiä. Yleisenä suuntauksena on lukuvuosimaksujen nostaminen vähitellen. Opintomaksut ovat kiistanalaisia.

4.21 ETSK muistuttaa lisääntyvistä ongelmista: opiskelijamäärä kasvaa, laatua on parannettava ja työllistettävyys edellyttää entistä korkeampia oppimisstandardeja, mutta rahoitus pysyy jäsenvaltioissa entisellä tasolla tai jopa vähenee. Tämä on valtava haaste. ETSK korostaa, että jos otetaan käyttöön (tai nostetaan) kansallisia opintomaksuja, niiden vastapainoksi on aina tarjottava apurahoja ja lainoja sekä nimenomaiset takeet opinto-oikeudesta.

4.22 Korkeakoulutuksen keskeyttäjiä prosenttiosuus on liian korkea. Toisaalta korkeakoulutukseen on kyettävä houkuttelemaan ihmisiä koko yhteiskunnan laajuudelta. Erityisesti muista jälkeen jääneiden maiden sosiaalista ja kulttuuriympäristöä on parannettava.

4.23 Korkeammat luvut eivät kuitenkaan yksin ole tyydyttävä kriteeri. Tutkintojen määrän sijaan etusijalla on oltava objektiivisesti mitattu laatu.

4.24 Tutkintoihin olisi sovellettava seuraavia periaatteita:

— Työllistettävyyden varmistamiseksi on kuultava työmarkkinaosapuolia ja työmarkkina-asiantuntijoita.

— Yritysten konsultointi on tärkeää. Suuryhtiöiden kuulemisen lisäksi myös pk-yritysten – mikro- ja pienyritysten – jatkuva osallistuminen on tärkeää, varsinkin siksi, että teollisuusprosessit ovat yhä useammin hajautettuja tai ulkoistettuja.

— Tutkintoja, jotka liittyvät uusia työpaikkoja luovaan kehitykseen, on kehitettävä sellaisten oppimis- ja koulutusjärjestelmien avulla, joihin myös kumppaniyritykset ovat sitoutuneet.

— Monialaisia taitoja on kehitettävä.

— Tutkintojen tulisi edistää viisasta erikoistumista, joka parantaa (kansainvälistä) vetovoimaa, tai alueellisia erikoisaloja.

— Tutkintojen määrittelytavan tulisi korkeakoulutuksen monimuotoisuudesta huolimatta helpottaa Euroopan laajuista (ja kansainvälistä) vaihtoa ja uria.

4.25 ETSK kannattaa lämpimästi tiedonannossa esitettyjä ehdotuksia tutkinnoista, laadunvarmistuksesta ja korkeakoulutuksen ja tutkijoiden välisestä sidoksesta. Komitea yhtyy myös näkemykseen, jonka mukaan koulutuksen nykyaikaistaminen riippuu opettajien ja tutkijoiden osaamisesta ja motivaatiosta⁽¹⁶⁾, ja katsoo, että tämä usein unohdetaan. Tässä yhteydessä kaikki akateemisen alan urakehitystä hankaloittavat hallinnolliset esteet, joita on eräissä maissa (esimerkiksi Puolassa), olisi poistettava.

4.26 Kun otetaan huomioon opiskelijoiden määrän jyrkkä kasvu, huolena on pula osaavista opettajista. Opetuksen ja tutkimuksen laatu edellyttää tyydyttäviä työolosuhteita, houkuttelevia uranäkymiä opetuslalla, ammatillista kehittämistä sekä koulutusmahdollisuuksia ja palkitsemistapoja. Tämä vaikuttaa itsestään selvältä, mutta useimmissa jäsenvaltioissa tilanne on tällä hetkellä päinvastainen. Neuvoston tulisi siksi antaa poliittiset linjaukset asiasta.

4.27 Komissio korostaa oikeutetusti opiskelumallien monipuolistamisen tarvetta. Teknisen koulutuksen vetovoimaa on parannettava. Valtakunnalliset ja alueelliset työmarkkinaosapuolet voivat merkittävästi auttaa parantamaan käsitystä teknisistä opinnoista. Yksittäiset yritykset voivat edistää asiaa huomattavasti. ETSK korostaa pk-yritysten – erityisesti mikro- ja pienyritysten – osallistumisen tärkeyttä etenkin aluetasolla.

⁽¹⁶⁾ COM(2011) 567 final, s. 5.

4.28 Euroopan laajuudessa keskustelussa on keskityttävä tuomaan korkea-asteen koulutus keskeiselle sijalle innovoinnissa, työpaikkojen luomisessa ja työllistävyydessä. ⁽¹⁷⁾ Tämän tulisi olla keskeinen tavoite kaikille sidosryhmille, ja sen tulisi olla komission, neuvoston, jäsenvaltioiden ja ennen kaikkea korkeakoulujen yhteisellä vastuulla.

4.29 Kun otetaan huomioon mittavat haasteet, korkeakoulutusta koskeva komission ja neuvoston suunnitelma ei ole vielä läheskään täydellinen eikä kovin vankka. ETSK korostaa, että neuvostolta, jäsenvaltioilta ja korkeakouluilta odotetaan tämänhetkessä kriisissä kohdennettumpia, vakuuttavia toimia. Muutoksia saatetaan jo tehdä, mutta niitä on vauhditettava.

4.30 Kaikkien toimijoiden on yhtä lailla otettava vastuu ammattimaistumisesta, opinto-ohjelmista, laadunvarmistuksesta, erikoistumisesta jne. Neuvoston tulee määrittellä etenemissuunnitelma ja aikataulu korkeakoulutuksen, innovoinnin ja työllistävyyden välisen sidoksen toteuttamiseksi. Korkeakoulujen tulee tukea tätä prosessia luonnostelemalla omaa rooliaan laadun parantamisessa ja sosiaalisten ja tuoteinnovaatioiden toteuttamisessa.

4.31 Suunnitelmaan olisi sisällytettävä eurooppalaisen tutkimusalueen komitean varsin perustellut näkemykset yliopistojen hallinnointia ja institutionaalista uudistusta koskevista tavoitteista sekä innovoinnin, tutkimuksen ja koulutuksen välinen sidoks. Tämä valmistaisi tietä muutoksille useissa Euroopan yliopistoissa. ⁽¹⁸⁾

5. Komission ratkaistavaksi kuuluvat kysymykset

5.1 ETSK on tyytyväinen tavoitteisiin, jotka komissio asettaa itselleen korkeakoulutuksen nykyaikaistamisprosessissa ja jotka noudattelevat viimeaikaisia lähestymistapoja, joita korostetaan neuvoston viime marraskuussa antamissa päätelmissä.

5.2 ETSK hyväksyy roolin, jonka komissio voi ja sen pitäisi ottaa toiminnassa, jossa keskitytään politiikan perustana olevaan näyttöön muun muassa tuloksellisuudesta ja avoimuudesta. Etupäässä kansallisten – usein poliittisesti värityneiden – analyysien ja tavoitteiden maailmassa komission ennakoiva ote ja rooli objektiivisten arvioiden tekijänä on olennaisen tärkeä myös keskusteltaessa toimintaohjeista neuvostossa.

5.3 EU:n tason arvioinnit todennäköisesti johtavat vastaaviin hankkeisiin jäsenvaltioissa, yliopistoissa ja tutkimuskeskuksissa, mikä vahvistaa yhteistä kehystä ja toivottavasti johtaa yhteisiin päämääriin.

5.4 Tämän vuoksi ETSK suhtautuu myönteisesti tuloksiin perustuvan moniulotteisen U-Multirank-luokittelu- ja tiedotusvälineen käyttöönottoon. Sen pitäisi parantaa erilaisten oppilaitosten tehtävien läpinäkyvyyttä ja helpottaa korkeakoulutuksen

tuloksellisuuden vertailua Euroopassa. Lisäksi sen avulla voidaan laatia eurooppalainen paremmuusjärjestelmä yksilulotteisen Shanghain luettelon ja muiden luokittelujen rinnalle.

5.5 Kuten ETSK vuonna 2009 totesi, monenlaisia asioita ja hyvin erilaisia oppilaitoksia kattavan kriittisen luokittelu- ja laadunarviointijärjestelmän tarvetta tuskin voidaan yliarvioida. ⁽¹⁹⁾ Aidosti ulkopuolisen riippumattoman ja puolueettoman tahon takaama avoimuus auttaa kansallisia viranomaisia ja korkeakouluja panostamaan laatuun, erilaistumiseen ja viisaaseen erikoistumiseen. Kuten komissio toteaa, ”tämä riippumaton luokitteluväline – antaa tietoa valintojen ja päätöksenteon pohjaksi kaikille korkea-asteen koulutuksen sidosryhmille”. ⁽²⁰⁾

5.6 ”Kartoitus” voi myös edistää opiskelijoiden, luennoitsijoiden, tutkijoiden ja professorien rajatylittävää liikkuvuutta ja erityisesti auttaa parantamaan tutkimuksen laatua luomalla uusia verkostoja ja kumppanuuksia sekä kilpailua Euroopan korkeakoulujen välille.

5.7 Neuvosto korostaa opiskelijoiden ja tutkijoiden liikkuvuutta – osaamisen vapaata liikkuvuutta – nk. ”viidentenä vapautena”. EU:n ohjelmat, joilla edistetään opiskelijoiden ja tutkijoiden rajatylittävää liikkuvuutta, ovat jo suosittuja. Järjestelmässä esiintyviä puutteita on kuitenkin vielä korjattava. ”Liikkuvuuden tulostaulu” on suotava liikkuvuuden esteiden poistamiseksi.

5.8 Erasmus-ohjelmaan on vaadittava enemmän sitoutumista opiskelijoilta. ETSK suosittelee ”liikkuvuuslukukauden” kokeilemista kandidaatin tutkintoon kuuluvana viidentenä lukukautena. Ohjelman on myös oltava riittävän edullinen kaikille hakijoille. ETSK tukee opiskelijoiden liikkuvuusvirtojen potentiaalista tehtyä analyysia ja komission ehdotuksia eurooppalaisesta opintosuoritusten ja arvosanojen siirtojärjestelmästä sekä maisterin tutkintoihin liittyvästä liikkuvuudesta koskevasta Erasmus-ohjelmasta.

5.9 Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 179 artiklan 1 kohta tutkimuksesta EU:ssa on täysin selkeä. ⁽²¹⁾ Tutkijoiden kansainvälinen liikkuvuus on keskeistä. Liian usein piiloprojektionismi luo itsepintaisia esteitä tutkijoiden liikkuvuudelle. Se on haitallista Euroopan tieteelle ja kilpailukyvyille. Se myös estää kansallisia instituutioita hyödyntämästä Euroopan henkistä monimuotoisuutta täydessä laajuudessaan. ETSK tukee voimakkaasti komission ehdotusta tutkimusuran eurooppalaisesta kehyyksestä, jolla edistetään tutkijoiden liikkuvuutta.

5.10 ETSK suhtautuu myönteisesti myös neljän tutkijaprofiilin uran eurooppalaiseen kehyykseen, jonka komissio on laatinut koulutus- ja yritysasiantuntijoiden kanssa. Tätä on kehitettävä avoimena järjestelmänä, joka luo mahdollisimman paljon uusia mahdollisuuksia.

⁽¹⁷⁾ COM(2011) 567 final, s. 12, kohta 3.3.

⁽¹⁸⁾ Ks. eurooppalaisen tutkimusalueen komitean päätelmät, 24. kesäkuuta 2011.

⁽¹⁹⁾ EUVL C 128, 18.5.2010, s. 48–55, kohdat 1.5, 5.2.4, 5.2.5 ja 5.2.6.

⁽²⁰⁾ COM(2011) 567 final, ks. keskeisiä tavoitteita käsittelevä tekstikehys, s. 11.

⁽²¹⁾ Ks. vakuuttava ehdotus *Towards a European framework for research careers* (tutkimusuran eurooppalainen kehys), Euroopan komissio, 21. heinäkuuta 2011.

5.11 ETSK korostaa tarvetta selkiyttää tutkijoiden kansallisia taloudellisia ja sosiaalisia olosuhteita yhteisessä eurooppalaisessa kehityksessä, jotta päästään eroon vapaata liikkuvuutta vielä haittaavista esteistä. Olisi kehitettävä Euroopan laajuiset ammattiprofiilit, ja instituutioita tulisi kannustaa tekemään henkilöstöjohtamisestaan ammattimaista.

5.12 Euroopan innovaatio- ja teknologiainstituutin (EIT) toiminnan laajentaminen on toivottavaa myös siksi, että näin kannustetaan luomaan uusia osaamisyhteisliittymiä yritysten ja mukana olevien yliopistojen välille. Sama pätee myös Marie Curie -toimien lisäämiseen ja harjoittelujen laatukehkeykseen.

5.13 EU:n tulee kehittyä maailmanlaajuisesti erittäin päteväksi kilpailijaksi ja kumppaniksi. Tässä prosessissa korkeakoulutuksella on tärkeä rooli. ETSK tukeekin täysin neuvoston päätöstä kehottaa komissiota laatimaan ”korkea-asteen koulutuksen kansainvälistymisstrategia”⁽²²⁾.

5.14 ETSK kannattaa kaavailtuja lähtökohtia EU:n ulkopuolisten kumppanien kanssa ylläpidettävien suhteiden laajentamiseksi, liikkuvuuskumppanuuksien luomiseksi ja Euroopan ulkopuolisten opiskelijoiden ja tutkijoiden toimintaedellytysten parantamiseksi EU:n direktiivien ja tulostaulun avulla.⁽²³⁾ Euroopan ulkopuolisiin opiskelijoihin ja tutkijoihin kohdistuvia rajoituksia on lievennettävä lahjakkaiden ja luovien yksilöiden houkuttelemiseksi muualta.

5.15 ETSK toivoo, että neuvostossa keskustellaan eurooppalaisen korkeakoulutuksen maailmanlaajuisesta asemasta ja määritellään menestyvä kilpailijalta ja kumppanilta vaadittavat ominaisuudet. Tämä voi auttaa oppilaitoksia luomaan oikeanlaiset toimintaedellytykset.

5.16 ETSK on useissa lausunnoissaan ilmaissut kannattavansa keskittymistä innovointiin ja kaikkiin älykkään, kestävä ja osallistavan kasvun osatekijöihin vuosien 2014–2020 rahoituskahyistä laadittaessa. ETSK korostaa, että EU:n varojen lisäarvoa on kasvatettava.

5.17 ETSK hyväksyykin komission ehdotuksen Erasmus-ohjelman rahoituksen lisäämisestä 73 prosenttia vuosien

2014–2020 talousarviossa sekä viittaamisesta suoraan (korkea)koulutukseen rakennerahastoissa.

5.18 Puuttumatta tarkemmin varsinaisiin lukuihin ETSK on yleisesti ottaen yhtä mieltä siitä, että koulutukseen, tutkimukseen ja innovointiin sekä koheesiopolitiikkaan käytetyt menot auttavat kaikki luomaan tulevaisuuteen suuntautunutta eurooppalaista ympäristöä. Tähän tarkoitukseen voidaan tilanteen mukaan käyttää myös teollisuuskohteiden rakenneuudistukseen osoitettavaa rahoitusta.

5.19 ETSK on erittäin tyytyväinen komission aikomukseen perustaa vuonna 2012 korkean tason työryhmä, jonka jatkuvana toimeksiantona on analysoida korkeakoulutuksen nykyaikaistamisen kannalta keskeisiä aiheita. Työryhmään on otettava laajasti edustajia oppilaitoksista, tiedemaailmasta, yrityksistä ja työmarkkinaosapuolista.

6. Muita ehdotuksia

6.1 Ammatilliseen kehitykseen korkeakoulutuksessa suunnatut kannustimet sekä Euroopan laajuiset yliopiston johtamista käsittelevät kurssit olisivat toivottavia.

6.2 Yksittäisten yliopistojen väliset erityiset yhteydet – ystävyshankkeet eri puolilla Eurooppaa – ovat suotavia, jotta yliopistot voivat ottaa opiksi toistensa ammatillisista ja johtokemuksista. Kokemusten vaihto rajatylittävissä yliopistoryhmissä sekä asiaan erikoistuneet konferenssit ja seminaarit olisivat myös avuksi.

6.3 Ulkoiset lautakunnat arvioivat säännöllisesti yliopistojen tiedekunnissa tai osastoissa harjoitettavan tieteellisen ja opetus-työn tuloksellisuutta. ETSK suosittelee, että pysyväksi käytännöksi otetaan näiden lautakuntien muodostaminen siten, että ne ovat erittäin päteviä ja kansainvälisiä.

6.4 ETSK suosittelee korkeakoulutuksen kustannus-hyötysuhteen valossa laatimaan Euroopan laajuisen analyysin nykyisistä hallinnollisista rasitteista. Hyvien käytänteiden pohjalta olisi laadittava parannusehdotuksia.

Bryssel 28. maaliskuuta 2012

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja*
Staffan NILSSON

⁽²²⁾ Neuvoston päätelmät korkea-asteen koulutuksen kansainvälistymisestä, 11. toukokuuta 2010.

⁽²³⁾ COM(2011) 567 final, ks. keskeisiä tavoitteita käsittelevä tekstikehys, s. 14.